FELSEFE Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU FELSEFİ METİNLERDE İYİLİK VE MUTLULUK İLİŞKİSİ

Ahlak felsefesinin temel kavramlarından iyilik ve mutluluk ilişkisini açıklayabilmek için ahlak felsefesinin temel sorularından biri olan şu soruyu sorarak başlayabiliriz;

AHLAKİ EYLEMİN AMACI NEDİR?

Utilitarizm (Faydacılık): Temsilcisi Jeremy Bentham'a göre ahlak yasalarının temel amacı olabildiğince çok insanın mutlu olmasını sağlamaktır.

Hedonizm (Hazcılık): İnsan hayatının amacı mutlu olmak, acıdan uzak durmaktır. Epiküros da hayatın amacının haz duymak olduğunu söyler.

Antik Yunan filozoflarından **Aristoteles**'e göre insanı mutlu kılacak olan, erdemli bir hayat sürmesidir.

Fârâbî, mutluluğun salt bir iyi olduğunu kabul eder. Fârâbî' ye göre insan eksik bir varlıktır. Bu nedenle de insan kendini tamamlamak için belli değerlere ihtiyaç duyar.

Demokritos'a göre mutluluk ruhun dinginliğidir. Mutluluğun tek yolu ise iyinin ne olduğunun bilinmesidir.

Descartes, mutluluğu temin eden üç şeyden bahseder. Bunlar; doğruyu bilmek, doğruyu istemek, elde edilmesi imkansız olanı terk etmektir.

Kant, «Bir davranışı ahlaki kılan davranışın sonucu değil, nedenidir.» der. Davranış salt 'ödev' duygusu ile yapılmış ise ahlaki değer kazanır.

MUTLULUK, İYİLİK VE AKIL İLİŞKİSİ

'Eğer aklı ve istemesi olan bir varlıkta doğanın asıl amacı; varlığın korunması, refahı, tek kelimeyle mutluluğu olsaydı, doğa bu amacın gerçekleştiricisi olarak bu yaratığın aklını görmekle, pek isabetsiz bir gerçekleştirici bulmuş olurdu. Çünkü bu yaratığın bu amaçla yapacağı bütün eylemler ve davranışının bütün kuralları, ona içgüdü tarafından çok daha tam bir biçimde gösterilmiş olurdu; o amaca da akılla olabileceğinden çok daha emin bir biçimde ulaşabilirdi. Ve eğer bu kayırılmış yaratığa bunların üstünde akıl verilecek olsaydı, ancak kendi doğal yapısının mutlu kuruluşunu seyretmesine, ona hayran kalmasına, ondan dolayı sevinç duymasına ve bunun iyilikli nedenine şükran duymasına yarayacak ama arzulama yetisini o zayıf ve aldatıcı rehberliğine bağımlı kılmaya ve doğanın amacına beceriksizce karışmasına yaramayacaktı; tek kelimeyle aklın pratik kullanışta da etkili olmasını ve zayıf kavrayışıyla mutluluk planları kurma ve buna götürecek araçları uydurma cüretini göstermesini önleyecekti. Doğa, yalnız amaçların seçimini değil, araçların seçimini de üstüne almış olacak ve her ikisini bilgece bir öngörüyle yalnız içgüdünün eline bırakacaktı.'

I. Kant, Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi

Soru :Metinde mutlulukla akıl arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur?

Cevap: Kant'a göre eğer insanın doğadaki amacı mutluluk olsaydı akla ihtiyaç duymazdı. O, ahlaki eylemin amacı olarak mutluluğu görmez. İnsan akıl sahibi bir varlıktır ve akıl mutluluk için bir araç olamaz.

BAŞKASININ BİÇTİĞİ ELBİSEYE GİRMEK

«Bazı insanlara kendilerini başkalarının içinde aramaları öğretilmiş. Oysa hiç kimse, hiçbir türlü öz saygıya ihtiyaç duymayacak kadar salt bir alçak gönüllülüğe varamaz. Sağ kalamaz o zaman. Bu yüzden de yüzyıllar boyunca hayırseverliğin, kendinden vermenin en yüce ideal olduğu doktrini öğretildiği hâlde insanoğlu bunu kabul ederken tek kabul edebileceği biçime sokmuş. Öz saygısını başkaları kanalıyla aramış elden düşme yaşayarak. Bu da tabii her türlü korkunçluğun kapısını açmış. Gerçekten bencil bir insanın asla kabul edemeyeceği korkunç bir bencilliğe dönüşmüş. Bugün de dünyanın bencillikten yok olmasına engel olabilmek için benliğimizi mahvetmemiz, onu yok etmemiz isteniyor. Bugün nelerin nasihat edildiğine kulak kabartsana. Çevrendeki insanlara bak. Neden acı çektikleri, neden hep mutluluk arayıp bir türlü bulamadıkları merak edilir. Bir insan şöyle bir durup kendi kendine "Benim hiç gerçek anlamda kişisel bir arzum oldu mu?" diye sorsa cevabı hemen bulur. Bütün isteklerinin, çabalarının, rüyalarının, ihtiraslarının hep başka insanlardan gelme bir motivasyon olduğunu görür. Aslında çabası maddesel zenginlik uğruna bile değildir, elden düşmecinin hayali sayabileceğimiz saygınlık içindir. Bir onay arar. Kendinin olmayan bir onay. Ne o mücadeleden bir keyif alır, ne de başardığı zaman bir sevinç duyar. Bir tek şey için bile "Bunu isteyişim, kendim istediğim içindir yoksa komşularım bana imrensin diye değil." diyemez. Ondan sonra da neden mutsuzum diye merak eder. Mutluluğun her türü, kişiye özeldir. En büyük anlarımız kişiseldir, kendimizden kaynaklanan bir motivasyondan gelir, ona el sürülemez.»

Ayn RAND'ın "Hayatın Kaynağı" adlı romanından alıntılanmıştır.

Soru: Ayn Rand'ın fikirleri ahlak felsefesinin hangi görüşüyle yakından ilişkilidir?

Cevap: 'Mutluluğun her türü, kişiye özeldir. En büyük anlarımız kişiseldir, kendimizden kaynaklanan bir motivasyondan gelir, ona el sürülemez.' Bu görüşler, insanın özü gereği 'bencil' olduğunu dolayısıyla evrensel ahlak yasasının olamayacağını savunan 'egoizm' (bencillik) akımı ile yakından ilişkilidir.

Descartes'in ahlak öğretisinde temel düşünce, 'iyi' ye yönelmiş olan akıllıca bir isteme ile duygulanımları yenmektir. Erdem, istenci vücudun yönlendirmesine bırakmamak, vücudun rastlantı olan itiş ve sürükleyişlerine ruhu köle etmeyip, onları yenecek, onlara dayanacak ruh gücünü insanın kendisinde bulmasıdır. Erdem insanı mutluluğa götüren yoldur. İçgüdülerinin kölesi olan insan, ancak sığ ve gelip geçici olan hazlara erişir; böyle hazların hemen arkasından da acı ile tiksinti gelir. Oysa istenciyle bedenine egemen olan kimse, gerçekten değerli olan şeye yönelip bunun açık seçik bilgisine erişeceği için mutluluğa da ulaşır.

Soru: Descartes'e göre 'erdem' nedir?

Cevap: Descartes'e göre erdem, iradeyi vücudun isteklerine, duygulara teslim etmemek, akıl ile duygulanımları yenmektir. Ruhu bedensel itiş kakışlara teslim etmemektir.

SORULAR

1.

Aristoteles'e göre her eylem bir iyiye yönelir. Fakat insanların farklı farklı iyi anlayışları vardır. Kimi zengin olmak, kimi şan şeref elde etmek, kimisi ise haz peşinden koşmak ister. Fakat tüm bunlar kendi başlarına istenen ya da değerli olan şeyler değildir. Kendi başına istenen ve başka her şeyin kendisi için istendiği tek şey ise mutluluktur. Dolayısıyla insansal eylemin ulaşmak istediği en yüksek iyi mutluluktur.

Bu parça, ahlak felsefesinin temel sorularından hangisine bir cevap içermektedir?

A) İyi, güzel ve hoş arasında bir ilişki var mıdır?
B) Evrensel bir ahlak yasası mümkün müdür?
C) Değerler zaman içerisinde değişir mi?
D) İnsan eylemlerinde özgür müdür?
E) Ahlaki eylemin amacı nedir? **Cevap: E**

2.

Ahlak felsefesinde; "iyi" kavramının tanımlanmasında farklı yaklaşım ve görüşler ortaya çıkmıştır. Filozofların bazılarına göre, "iyi" kavramı 'mutluluk' kavramıyla, bazılarına göre, "haz" kavramıyla, bazılarına göre, "doğruluk veya sevgi" kavramlarıyla, bazılarına göre ise "ödev" kavramı ile ilişkilidir.

Parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) İyi ve kötü kavramları birlikte değerlendirilir.
B) Filozoflar iyi kavramını öznel olarak değerlendirmişlerdir.
C) İyi kavramının içeriği tam olarak bilinemez.
D) Filozoflar iyi kavramı üzerinde uzlaşı sağlamışlardır.
E) Filozoflar iyi kavramını tek ölçütle değerlendirmiştir. **Cevap: B**

3.

Kant'a göre insanın ahlaklı sayılabilmesi için eylemlerini hiçbir çıkar duygusuna bağlamaması gerekir. İnsan öyle davranmalıdır ki eylemin dayandığı ilke herkes için bir ilke olsun. Herkes eylemlerinde insanı bir araç değil amaç olarak görmelidir.

Buna göre Kant için ahlaki eylemin amacı nedir?

A) Tanrının varlığına inanmak
B) İnsanı mutlu edecek şeyleri bulmak
C) Erdemli eylemler peşinde koşmak
D) Eylemleri karşılıksız ödev duygusu ile yapmak
E) Bilgilerin kaynağını evrensel ilkelerde aramak **Cevap: D**